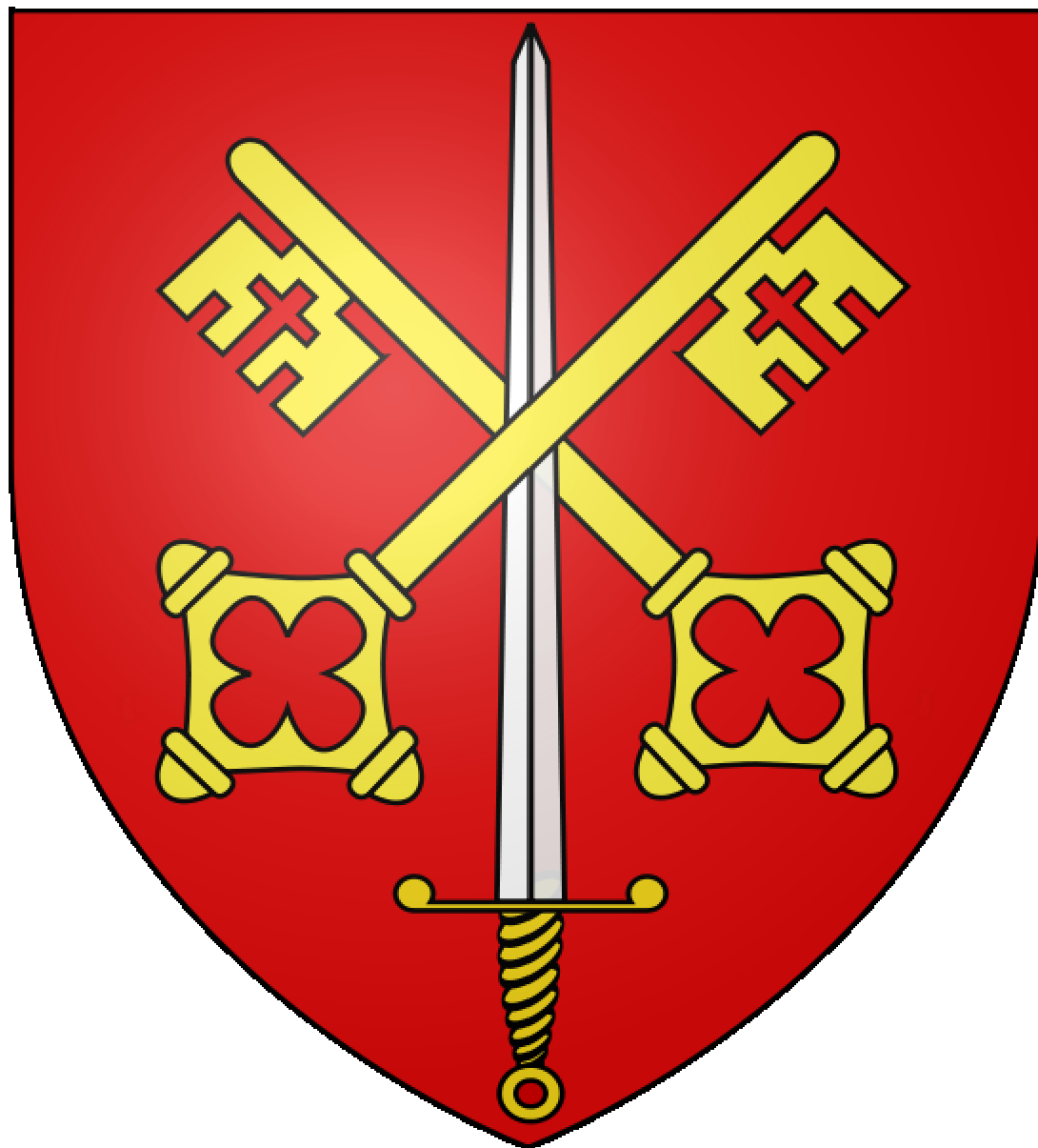

OPATSTVÍ CLUNY

Referát zpracovala Jitka Zlesáková

Opatství Cluny

V 19. století charakterizoval historik Victor-Émil Michelet Burgundsko jako vazebný element uvnitř Francie, jako křižovatku národů západní Evropy, která umožňovala přijímání a rozšiřování nových myšlenek. Obě největší středověká reformní hnutí se středisky v Cluny a Citeaux se zrodila právě v Burgundsku. O významu Cluny pro středověkou společnost se zmiňují všichni významní mediavelisté, stěžejní pozornost mu věnoval například Georges Duby, působící v nedalekém Mâconu ve svém díle Věk katedrál, kde osvětluje mnohé dobové souvislosti a dobovou mentalitu právě na příkladech z opatství Cluny.

Opatství v Cluny bylo od 10. do 12. století prvořadým centrem duchovním, intelektuálním, uměleckým a do značné míry i politickým. Za svůj vliv vděčilo dodržování přísné benediktýnské řehole, čímž se stalo vzorem pro mnohé další kláštery. Zároveň dostalo do vínku samostatnost, naprostou nezávislost na světském pánovi. Clunyjské opatství se rychle rozmáhalo a postupně byly zakládány nové kláštery a stávající podle něj reformovány. Ve 12. století čítala clunyjská kongregace asi 1 000 klášterů a více než 10 000 mnichů a jejich síť sahala od Anglie po Itálii a od Španělska po střední Německo. Podléhala opatu v Cluny, který byl bezprostředně podřízen papeži a byl jeho důležitou oporou. Opat sám byl po papeži druhým nejvýznamnějším církevním hodnostářem. Nad podřízenými kláštery měl téměř neomezenou moc a užíval titul arciopat (archiabbas), mateřský klášter pak byl označován jako archimonasterium. Opat byl od samého počátku až do 15. století svobodně volen všemi mnichy. Cluny mělo štěstí na výběr svých předáků po 200 let, 6 opatů dostalo přídomek „Velký“: Bernon, Odon, Maiol, Odilon, Hugues a Pierre.

Clunyjské reformní hnutí, které se rozšířilo v 11. století sledovalo zvýšení církevní autority obnovením prohloubením zbožnosti, pokory, asketismu, odstraněním simonismu, tj. prodávání církevních hodností za peníze, vymýcením nikolaitismu, tj. mravních poklesků jako porušování celibátu a zavedením tzv. božího příměří Treuga Dei, kterým se na památku dní Kristova utrpení měl zachovávat od čtvrtedního večera do pondělního úsvitu klid zbraní, aby bylo možno obdělávat pole a věnovat se modlitbám. V Čechách se jeho velkým propagátorem stal druhý biskup Vojtěch, ale ve zdejších podmínkách ho nebylo možné prosazovat. To se později jen částečně podařilo až biskupu Ondřejovi, který pod vlivem 4. lateránského koncilu zahájil boj za emancipaci české církve. Roku 1221 dosáhl vydání privilegia pro pražské biskupství a o rok později práva kanonické volby a určitého respektování právních a hospodářských imunit církve v Čechách (netýkalo se Moravy).

Opatství Cluny založil roku 909 nebo 910 akvitánský vévoda Vilém, fr. Gillaume Akvitánský, přezdívaný Silný nebo Zbožný. Tento suverén ovládal velké území na jihozápadě Francie, jeho léno sahalo až za Poitiers a Limoges a hraničilo s burgundským vévodstvím. Kromě toho spravoval také hrabství auvergueské, bourgské, velayské a mâconské. V posledně jmenovaném stála stará villa, statek z dob ještě římských, která patřila jeho sestře hraběnce Evě, která po smrti manžela odešla do kláštera. Vévoda pak zde choval lovecké psy. Dá se říct, že právě villa rustica pak sloužila jako model všem dalším středověkým benediktýnským klášterům. A právě sem uvedl vévoda Gillaume opata Bernona, 6 benediktýnských mnichů z kláštera Baume-les-Messieurs a 6 mnichů z Gigny. Bernon v obou těchto místech působil: První opatství spravoval, druhé sám založil. Jejich představeným zůstal i po převzetí Cluny.

Tak vlastně započala éra podřízených klášterů, která se postupně rozrůstala, když Bernon umíral, bylo jich sedm.

Vzhled okolí prý Bernona nenadchl, říkal že se ocitl v černém údolí. Ve francouzštině slovo „incliné“ znamená skloněný šikmý, českým ekvivalentem je slovo klín. Starofrancouzsky se místo nazývalo Clugny, latinsky Cluniacum. Vévoda Guillaume spolu s manželkou Engelbergou stanovili v zakládací listině, že klášter náleží pouze svatým apoštolům Petru a Pavlovi, což znamenalo vyjmutí z pravomoci světské i duchovní vrchnosti, včetně samotného donátora. Tím vlastně porušil tehdy běžnou praxi vlastnických kostelů a klášterů, kde donátor zůstával majitelem půdy, kterou mohl i nadále disponovat dle svého uvážení bez ohledu na přání církevních představitelů. Opat Bernon ve své závěti rozdělil klášterní sdružení mezi dva nástupce. Jeho synovec Guy obdržel Gigny, Baume-les-Messieurs, Saint Lothain a Mouthier-en-Bresse. Jeho nejoblíbenější žák Odon získal Cluny, Délos a Massay. Proč tak Bernon rozhodl se neví, existují domněnky že za rozdělením společenství stály nějaké neshody.

Nový opat Odon byl druhým velkým opatem. Pocházel, stejně jako Bernon, ze šlechtické rodiny z Tours, jeho otec patřil mezi družiníky vévody Gillauma Akvitánského, jeho matka byla spřízněna s rodem francouzských králů. Odon studoval v Paříži, kde vynikl ve svobodných uměních, filosofii a hudbě. Do kláštera vstoupil v 25 letech, údajně po psychickém otřesu z nájezdu Normanů na Tours, a to jako konvrš k benediktýnům v Baume-les-Messieurs. Údajně to byl malý hubený muž, s hlavou stále nachýlenou dopředu jako by stále pohlížel do pomyslné jámy před sebou, proto si vysloužil nepříznivou přezdívku „le Fossoyeur“, tedy Hrobař. Jinak to byl velmi vzdělaný člověk, psal náboženská pojednání a životopisy svatých. Jeho hlavním dílem byla kniha o životě Géralda z Aurillaku, hraběte, který se zřekl krevní msty, v té době velmi rozšířené, přijímal a ošetřoval nuzáky a před svou smrtí propustil na svobodu sto svých otroků. Vytvořil tak předobraz pravého křesťanského rytíře.

Odon zavedl v klášteře řeholi dle reformátora Benedikta Anianského, který napsal vlastní pravidla řeholního chování Kodex Regularum a Concordia Regularum. Ta sice připouštěla ruční práci mnichů, ale odmítala těžkou práci na polích. Mnoho času naopak měly zabírat předepsané modlitby a bohoslužby za zemřelé. Odon od mnichů požadoval, aby se úplně zřekli konzumace masa, osobního majetku a zvláště kladl důraz na naprostou cudnost. Tělesné půvaby považoval za největší klam, protože „i pod jemnou mladou kůží je jen hlen, žluč, krev, nečistota a mok. Navzdory tomuto svému názoru právě on zavedl v Cluny umyvadla a ručníky, aby mniši mohli lépe udržovat tělesnou čistotu. Klášter se pod jeho vedením věnoval rozsáhlé dobročinnosti, Odon naopak často vystupoval proti vysoce postaveným hříšníkům z řad šlechty i církve. Jeho vzorem byl svatý Martin z Tours, který jak známo, rozdělil mečem svůj vojenský plášť a půlku věnoval zkřehlému žebrákovi. Za Odonu se Cluny rozrostlo o kláštery po celé Francii. Opat Odon často cestoval do Říma, kterému jedinému opatství podléhalo. Při svém posledním pobytu tam se roznemohl a v horečkách se vydal domů. Na vlastní přání byl pohřben v Tours.

Po Odonovi se na 12 let ujal vedení kláštera opat Aymard, který sice nebývá řazen mezi velké opaty, ale zřejmě byl zdatným hospodářem, protože za dobu svého působení dokázal zajistit 280 darovacích smluv a donací. Kvůli oslepnutí musel odstoupit z úřadu a žil pak ještě 9 let v klášterním špitálu.

Nástupcem se stal Maiol nebo též Mayeul z Forcalquier, který byl údajně pohledný, vzdělany a příjemný. Měl příznivce na nejvyšších místech a tak se měl stát ministrem pro záležitosti mnichů u císaře Otta I., později dokonce papežem. Ale Maiol obě nabídky odmítl. Věnoval se raději dalšímu rozvoji clunyjského velkoklášteřa. Podařilo se mu dostavět nový prostorný klášterní kostel Saint-Pierre-le Virus, pod jehož hlavní oltář byla uložena schrána s ostatky sv. Petra a Pavla. Cluny také získalo kontrolu nad dalšími kláštery, mj. třemi pařížskými: Saint-Maur-des-Fosses, Saint-Germain-des-Prés a Saint-Denis v Paříži. V Burgundsku se ujalo úsloví: „Partout où il vente, l'abbé de Cluny a sa rente“, tedy „Všude, kde vítr věje, opat z Cluny dávky bere“. Mezi mnichy v klášteře pobýval krátkou dobu i Raoul Glauber, známý středověký kronikář, který sepsal 5 knih Historie z přelomu milénia.

Opat Maiol byl nucen hodně cestovat, měl různá diplomatická posláná a musel vizitovat přidružené kláštery. Ve středu jeho zájmu byla Provence a Itálie. Clunyjské misie se rozšířily do klášterů ve Valensole, na ostrově Lérins, v Ravenně a v Pavii. Při návratu z jedné inspekční cesty po Itálii byl zajat v alpských průsmycích loupeživými Maury, kteří si v těch místech vybudovali před více než 80 lety základnu a nikdo z jihofrancouzských šlechticů dlouho nebyl schopen je zneškodnit. Za opata požadovali 1 000 liber ve stříbře. Klášter byl dostatečně bohatý, aby požadovanou sumu zaplatil, a tak se Maiol po necelém měsíci věznění vrátil domů. Přepadením významného opata ale přetekla poslední kapka. Provensálský vévoda Guillaume II. spolu s bratrem a turínským markýzem uspořádali trestnou výpravu a lupičskou bandu rozprášili. Když Maiol roku 994 zemřel, uspořádal mu pohřeb v Sauvigny sám francouzský král. Po své kanonizaci se stal Maiol jedním z nejoblíbenějších středověkých svatých. K jeho hrobu proudily davy lidí, postižených ohněm sv. Antonína, tj. otravou z námelu.

Po Maiolovi převzal opatství Odilon z Mercouer v Auvergni. Podle legendy mu v dětství ochrnuly nohy. Když jednou cestoval s otcem a odpočívali před kostelem Panny Marie v městečku Brioude, chlapec se odplazil do kostela a tam ho našli stát vzpřímeně u oltáře. Odilon byl tedy tak jako mnoho jiných šlechtických synů té doby zasvěcen službě Bohu, stal se představeným dómu v Brioude u Le Puy-en-Vélay a potom ho dijonský opat přemluvil, aby vstoupil do Cluny. Po svém zvolení se Odilon projevil jako obratný politik a hospodář. Opatství v Cluny se specializovalo na kult zemřelých, kteří byli dostatečně bohatí, aby mohli ještě za svého života založit kaplanství v některé dependenci. Pro všechny ostatní obyčejné smrtelníky ustanovil Odilon každoroční vzpomínku 2. listopadu, den po svátku Všech svatých, nám dodnes známé Dušičky.

Odilon proslul nejvíc ze všech opatů soucítěním s chudáky. Za velkého třiletého hladomoru ve třicátých letech 11. století přikázal prodat zlatou korunu, dar od císaře a vzácné kultovní nádoby a nakoupit obilí pro strádající lid. Od svého předchůdce převzal 40 klášterů a přidal dalších 20. Kromě Francie, Itálie a Španělska též v Polsku a v Anglii. Odilon zemřel v lednu 1049.

Novým opatem byl zvolen Hugues ze Semur. Byl rovněž šlechtického původu, dokonce mnohem vyššího než jeho předchůdci. Jeho otec Dalmatius pocházel z rodu burgundských hrabat, sídlících v Semur-en-Brionnais. Jeho matka Aremberga byla spřízněna s královskou dynastií Robertovců-Kapetovců. Podle legendy ji během těhotenství trápila úzkost. Svěřila se svému zpovědníkovi a ten jí poradil, aby zasvětila dítě církvi. Tak bylo o jeho osudu rozhodnuto ještě před jeho narozením. V době, kdy mladý Hugues stanul v čele kláštera, byli zavražděni jeho otec a bratr a jeho sestru zapudil její manžel, burgundský vévoda. Tehdy další

Huguesův bratr Gaufred založil v Marigny - sur -Loire první ženský clunyjský klášter, kam se uchýlila jeho matka, sestra a dvě sestřenice. Později vstoupil do kláštera i Gaufred, jeho žena, syn a dvě dcery. Během 4 generací do clunyjských klášterů vstoupilo celkem 14 příslušníků rodu Semur-en-Brionnais a všichni odkázali svůj majetek klášteru. Ke sklonku života pak do kláštera vstoupil i onen burgundský vévoda, jejich nepřítel.

Počátkem 11. století začala španělská reconquista. Navarrský král Sancho Veliký vyslal roku 1032 do Cluny poustevníka Paterna, aby získal instrukce pro reformu kláštera San Juan de la Pena v Aragonu. To byl počátek napojení Cluny na španělské území, které se postupně rozšiřovalo. Když kastilský král Alfons VI. dobyl roku 1085 Toledo, poslal do Cluny 10 000 talentů z válečné kořisti na výstavbu nové baziliky.

Hugues totiž inicioval vznik jedné z největších církevních staveb na světě – baziliku sv. Petra a Pavla, třetí klášterní chrám v Cluny. Architektonickým zadáním pověřil mnichy Gauzona z Baume a Hézélona z Lutychu. Architekti byli ovlivněni Vitruviem, římským architektem z doby císaře Augusta, jehož ústřední spis De architectura vlastnila klášterní knihovna. Bazilika se stavěla plných 47 let a stala se inspirací pro řadu dalších francouzských katedrál, např. v Amiensu, Rouenu, Remeši aj. Byla to největší bazilika tehdejšího světa, kterou překonala až svatopetrská bazilika v Římě. Cluny zaujímalo mezi kláštery ojedinělé místo i architektonicky. Nový románský styl pronikl za opata Huga i do sesterských klášterů, jako první do Charité-sur-Loire. Z Francie se prostřednictvím kláštera Hirsau rozšířil románský sloh do Německa, zasáhl i Španělsko a Lombardii.

Opat Hugues se také angažoval v nejvyšší politice. Mnich Hildebrand, který vyšel z kláštera Cluny se stal papežem Řehořem VII. Když nastoupil do svého úřadu, snažil se navázat na clunyjské hnutí. Se svým bojem o investituru narazil na odpor císaře Jindřicha IV, který chtěl papeže sesadit. Řehoř VII. ho za to dal do trojitě klatby. Opat Hugues se octl mezi dvěma mlýnskými kameny. Opatství pochopitelně muselo stát za papežem a jeho reformou, jenže na druhou stranu mělo dobré vztahy i s císařským dvorem a Jindřichovi IV. byl opat Hugues za kmotra. V zimě roku 1077, když Jindřich stanul před bránou hradu Canossa, v košili a bosý, byl to údajně právě Hugues, který papeže přemluvil, aby císaře přijal a odpustil mu. Později, vzhledem k dalšímu vývoji událostí papež své povolnosti asi dost litoval. Hugues měl důvěru obou protivníků, ale smířit je nedokázal.

Kromě Řehoře VII. Ještě další dva papeži vyšli z clunyjského opatství – Urban II. a Paschalis II. Urban II., původním jménem Eudes z Chatillon vykonával v klášteře úřad převora. Do světových dějin vstoupil především jako iniciátor první křížové výpravy, k níž vyzval na církevním koncilu v Clermontu 27. listopadu 1095.

Za opata Huguese klášter dosáhl svého mocenského vrcholu. Po jeho smrti r. 1109 byl zvolen sedmým opatem ctižádostivý 35letý Ponce z Melguiel. Zpočátku se zdálo, že naváže na své předchůdce. Působil jako papežský diplomat ve Španělsku, účastnil se přípravy wormského konkordátu, dokonce byl jako první z opatů jmenován kardinálem. Ponce zřejmě nebyl dobrým hospodářem a ani neměl odhad na lidi. Dokončoval rozestavěnou baziliku, ale stavělo se nejen v Cluny, ale i v jiných přidružených kláštorech a sám opat vedl velmi nákladný život. V Cluny se vytvořila opoziční skupina, která poslala do Říma tajný dopis se stížností na opata. Když se to Ponce při audienci dozvěděl, složil svůj úřad papeži a rozhodl se vydat na pouť do Palestiny. V Cluny zvolili opatem přestárlého stejnojmenného synovce opata Huguese. Hugues II. byl opatem tři měsíce, pak zemřel.

Poté byl opatem zvolen Pierre-Maurice z Montboissier, který situaci v klášteře stabilizoval. Ale na podzim roku 1125, když byl opat Pierre na jihu Francie, objevil se před branou v Cluny odstoupivší opat Ponce, který se vrátil z Palestiny. Za pomoci své věrné kliky v klášteře a v městečku, které už tehdy Cluny obklopovalo, se zmocnil kláštera, uvěznil své odpůrce, kterým se nepodařilo utéct a znovunastolil svou vládu. Jenže dobyvatelé, které si přivedl na pomoc se chovali jako praví dobyvatelé, drancovali, kradli, za zdi kláštera se dostaly i prostitutky. Navíc se právě tehdy zřítla klenba hlavní lodi nové baziliky, kupodivu se to obešlo bez obětí. I tak v tom všichni viděli projev Božího hněvu. Mniši, kterým se podařilo utéct, se uchýlili na panství pánů z Brancionu a podařilo se jim dosáhnout Ponceovy exkomunikace. Staronový opat odmítl odjet do Říma a obhájit se před papežem. Byl zatčen, uvržen do římského kláštera San Andrea, kde zanedlouho, roku 1126 zemřel, zřejmě na malárii. Opat Pierre se vrátil do Cluny a spravoval ho dalších 34 let. Do historie vstoupil jako Petr Ctihodný, neboli Petrus Venerabilis, poslední z velkých opatů.

Toto velké schizma, odhalilo vlastně to, co už dlouho vřelo pod povrchem kláštera, skrytý boj nejméně dvou nepřátelených frakcí mnichů. Cluny byl obrovský moloch, který se rozrostl tak, že se postupně vymkl kontrole. Mniši, třebaže byli benediktýni, už dávno nepracovali na polích, na to měli poddané v mnoha vsích, které jim patřily. Opatství mělo obrovský majetek, na druhé straně také obrovské množství závazků, zejména za koho měly být slouženy zádušní mše. Mniši se řídili se řeholí sv. Benedikta Anianského, podle které měli den přesně rozvržený :

Denní rozvrh mnicha podle řehole sv. Benedikta Anianského:

Asi 0.30 hod.	vigilie
Asi 2.30 hod.	mnich znovu uléhá
Asi 4.00 hod.	matutina (půl hodiny)
Asi 5.45 hod.	mnich definitivně vstává
Asi 6.00 hod.	prima
Asi 6.30 hod.	kapitula (shromáždění komunity v čele s opatem)
Asi 7.30 hod.	ranní mše
8.15 – 9.00 hod.	práce nebo sloužení soukromých mší
9.00 – 10.30 hod.	terbia, po níž následuje konventní mše
10.45 – 11.30 hod.	práce
Asi 11.30 hod.	sexta
Asi 12.00 hod.	polední jídlo
12.45 – 13.45 hod.	siesta
14.00 – 14.30 hod.	nona
14.30 – 16.15 hod.	manuální práce (na zahradě nebo opisování rukopisů)
16.30 – 17.15 hod.	nešpory
17.30 – 18.00 hod.	večeře
Asi 18.00 hod.	kompletář
Asi 18.45 hod.	uložení k spánku

V denním rozvrhu se tak střídá osmero modliteb s jídlem, manuální prací a dvěma každodenními bohoslužbami, přičemž spánek, odpočinek, jídlo, a práce byly považovány jen za vsuvky mezi dvěma modlitbami.

Strojově přesný koloběh obřadů byl povýšen nade vše. Kompletní žaltář obsahoval 150 žalmů. Sám Benedikt Anianský doporučoval přezpívat denně 137 žalmů. Tak tomu bylo ještě

za opata Odonu. Ale jeho nástupci toto penzum zvyšovali a zaváděli další bohoslužby, až nakonec dosáhli asi 250 přezpívaných žalmů. V některých kláštorech clunyjské kongregace se mniši střídali na 3 směny a žalmy zpívali nepřetržitě. Na jiné činnosti zbývalo jen málo času. Mniši sice pracovali v zahradě a v kuchyni a opisovali rukopisy a listiny, ale to byla spíš symbolická práce, jinak se zcela odklonili od benediktýnské zásady manuální práce k obřadnosti a okázalosti a v ní ustrnuli.

Některé z nich tato životní náplň neuspokojovala. I sama gregoriánská reforma hlásala právě návrat k prvotnímu křesťanství. V 11. století se všude na Západě začaly množit řády vycházející z ideálu poustevnického života. Nejúspěšnějším z nich se stal klášter v Cîteaux, založený roku 1098, z něhož vytvořil Bernard z Clairvaux řád cisterciáků, nejdynamičtější ve 12. století, kdy na sebe strhl pozornost a moc na úkor Cluny. Cisterciáci měli 530 řeholních domů, rozptýlených po celé Evropě, u nás mj. ve Žďáru nad Sázavou. Bernard vedl ve jménu cisterciáckého řádu ohnivou polemiku s Petrem Ctihodnými i s Pierrem Abélardem. Bernardovým přičiněním byl proti Abélardovi svolán církevní synod do Sensu, kde byl filosof prohlášen za kacíře. Papež Inocenc II. na základě tohoto procesu nařídil heretikovi Abélardovi „věčné mlčení“. Nemocný Abélard přerušil cestu do Říma, kde se chtěl obhájit a poslední měsíce života strávil v Cluny, kde pak 22. dubna 1142 zemřel.

Cluny postupně pozbývalo své výlučné postavení. Od 13. století bylo podniknuto několik pokusů o reformaci bratrstva, ale všechny pokaždé ztroskotaly na odporu mnichů. Když k tomu připočteme špatné hospodaření s půdou a stále častější zatajování poplatků ze strany filiálních klášterů, pro které opatství upadlo do dluhů u obchodníků z Cluny a židovských věřitelů z Mâconu, byl úpadek někdejšího nejmocnějšího kláštera v Evropě stále zřetelnější. Od 14. století clunyjského opata stále častěji jmenoval a dosazoval papež, protože mniši často nebyli schopni se na volbě shodnout a v klášteře panovalo třeba i několik let bezvládní.

Po uzavření konkordátu v roce 1516 vybíral nového nástupce francouzský král jako výraz své přízně. Náboženské války v 16. století opatství ještě víc oslabil. Když se roku 1528 stal opatem kardinál Jan Lotrinský, dostala se celá kongregace do závislosti na rodu Giusů. Roku 1634 kardinál Richelieu, který rovněž dříve po jistou dobu působil v čele tohoto kláštera, navrhl spojit clunyjskou kongregaci s mauriny, ale pro velký odpor na obou stranách to nebylo možné. Tuhé spory se vlekly až do revoluce.

V listopadu 1793 bylo opatství vypleněno a veškeré vybavení rozbito nebo rozkradeno. Ohromné bohatství písemných pramenů nashromážděných za téměř 900 let dosavadní existence kláštera bylo zničeno. Do současnosti se z tamního archivu zachovalo pouhých 25 pozůstatků, dnes uložených v departementním archivu města Chalon-sur-Saone. Prázdné budovy byly prohlášeny za národní majetek a o 5 let později prodány za 2,14 milionu v assignátech, již tehdy značně znehodnocených směnkách, průmyslníkům Vachierovi a Batonnardovi z blízkého Maconu, kteří Cluny začali využívat jako kamenolom. Klášterní bazilika byla po 30 let z obou stran rozebírána. Později byla v hlavní lodi proražena velká průrva, aby tudy mohla vést nová ulice a do vzduchu byly vyhozeny všechny pilíře. Tak skončila bazilika jen o 15 m kratší než vatikánský chrám sv. Petra v Římě. Demoliční práce vedl zběhlý kněz Vincent Génillon. Ke stáru si prý uvědomil svou vinu a na smrtelné posteli žádal, aby byl pohřben pod prahem kostela v Saint-Point. Věřící měli šlapat po jeho kostech, aby odčinil svou vinu.

Dnes se k odkazu Cluny přímo nehlásí žádná náboženská společnost. Federace clunyjských sídel založena 18. června 1994 v Souvigny sdružující bývalé filiální kostely po celé Evropě spolupracuje spíše na rozvoji kulturních a turistických aktivit.

V současnosti zakrývá velkou část pozůstatků po bývalém opatství město Cluny Z baziliky, která byla nazývána divem středověku, se dochovala jen jižní příčná loď velkého transeptu s osmihrannou zvonící Svěcené vody, věž s orlojem a fragment kaple přilehlé k apsidě, což představuje asi 10% z původní stavby. Dobře se zachoval opatský palác z 15. století a starý špejchar opatství. Archeologické výzkumy započaly až mezi dvěma světovými válkami. Francouzi na vykopávkách spolupracovali s Američany vedenými profesorem Kennethem Johnem Conantem. Tři chrámy, které postupně v opatství vyrostly, byly označeny římskými číslicemi I, II, III. První nevelká kaple z počátku opatství je tak označena Cluny I, pozdější románský kostel Saint-Pierre-le-Vieux z konce 10. století je Cluny II a ona zmiňovaná bazilika sv. Petra a Pavla jako Cluny III..

Chronologie stavby je dnes známa díky rekonstrukcím Kennetha Conanta. . Opatský kostel byl jedním z nejstarších příkladů tzv. benediktinského půdorysu velice rozvinutým presbytářem a malými zmenšujícími se závěry. Na přelomu 11. a 12. století byl chrám znovu přestavěn a kombinoval centrální typ s dvěma příčnými loděmi a bazilikální formu kostela. Čtyři kaple a čtyři věže udávaly směr vertikálního pohybu. Jedinečná stavba tak slučovala prvky římské, karolínské a v mnohém předcházela i gotiku (zvláště pokud se jednalo o klenbu). Byla dlouhá 138 m, s předsálím přistavěným ve 13. století pak 187 m. Větší příčná loď byla dlouhá 75 m a vysoká 32 m. Chrám měl asi 300 oken. Půdorys měl tvar latinského kříže se dvěma příčnými, nanejvýš dlouhými loděmi. Hlavní apsidu uzavíral věnec 5 radikálně uspořádaných kaplí. K oběma příčným lodím přiléhaly kapličky. Interiér byl pokryt nádhernými freskami v bohatých odstínech okrové, modré, zlaté a fialové barvy, přezdívanými „zlaté šero Byzance“. Protože zde po staletí zněly chorály, byly na některých hlavicích sloupů vyobrazeny výjevy hudebníků i s hudebními nástroji. Tyto hlavice jsou nyní vystaveny jako dílo neznámého „mistras Cluny“ v Musée Ochier, opatském paláci z 15. století. Pozoruhodná byla i sochařská výzdoba s abstraktními prvky. Na sochách portálu v Cluny bylo možno rozeznat i prvky arabské. Určitou představu si o něm můžeme udělat podle portálu ve Vézelay, který byl koncipován podle Cluny. Chrám byl vysvěcen Urbanem II. roku 1095, dokončen počátkem 12. století. Roku 1125 se klenba lodi zřítla, byla obnovena a ke kostelu, podruhé vysvěcenému Inocencem II. byl roku 1131 přistavěn narthex (předsíň). Stavba byla dokončena ve 13. století.

Částečným vodítkem jak chrám vypadal nám mohou být jiné stavby, které se v Cluny inspirovaly. Bazilika z 11. století v Paray-le-Monial s okny na horní galerii nám napovídá jak byl clunyjský chrám osvětlen a Chapelle-aux-Moines v Berzé-la-Ville, jejíž apsida i stěny jsou pokryty freskami zobrazujícími Ježíše Krista, obklopeného svatými, jak byl vyzdoben interiérem. V muzeu je možno vytvořit si trojrozměrnou představu, jak Cluny vypadalo, pomocí počítačové rekonstrukce. Rovněž v letní turistické sezóně se na nádvoří pořádají hry „Son et lumière“, tedy světlo a zvuk, které za pomoci světelných efektů rekonstruuji chybějící části kláštera. Bohužel nic z toho nemůže nahradit originál a dá se říct, že zbořením clunyjského opatství přišla Francie o jednu ze svých nejvýznamnějších památek.

Použitá literatura:

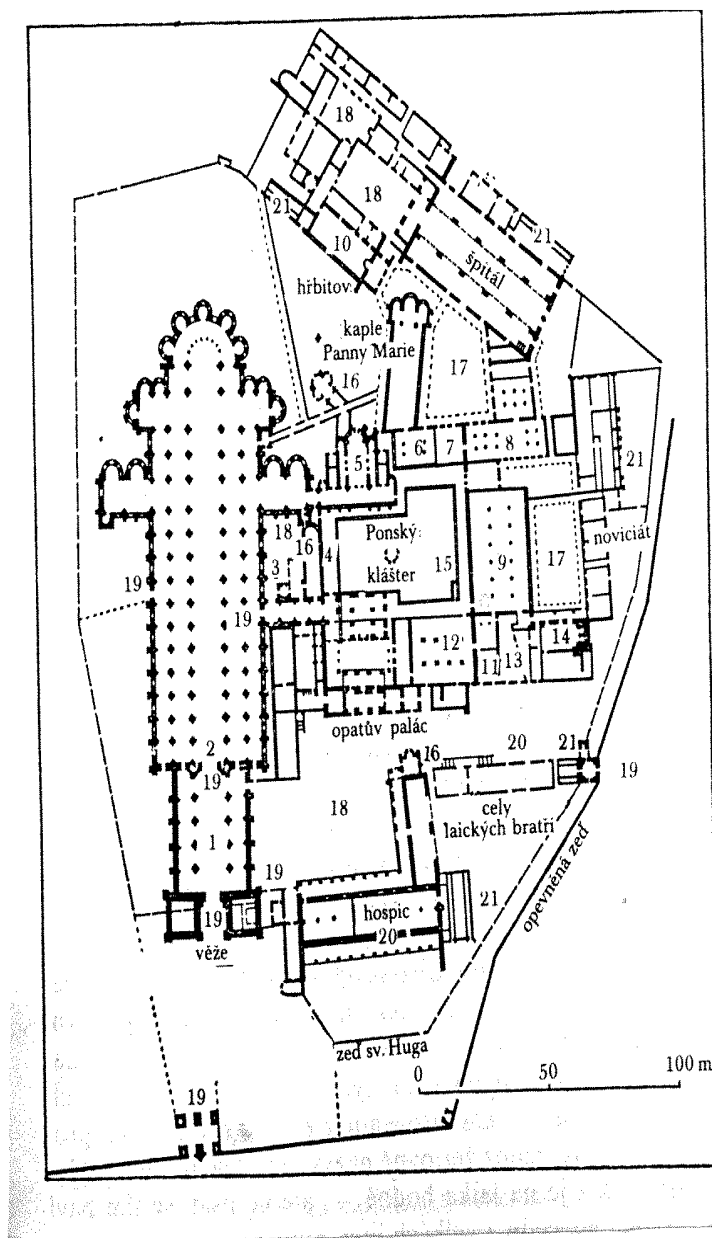
- Kameník Milan, Burgundsko/Kraj mnichů/Citeaux a Bernard z Clairvaux, Praha 2002
Duby Georges, Věk katedrál. Umění a společnost 980 – 1420, Praha 2002
Beaulieu de, Marie-Anne Polo, Středověká Francie, Praha 2002
Le Goff Jacques, Kultura středověké Evropy, Praha 1991
Kudrna Jaroslav, Dějiny Francie, kapitola V., Praha 1988
Tretera Ivo, Nástin dějin evropského myšlení, Praha a Litomyšl, 2006
Bailey Rosemary, Velký průvodce National Geographic. Francie, Brno 2005
Baillie Kate, Salmon Tim a kol., Turistický průvodce, Francie, Brno 2003
Ottův slovník naučný, díl V., Praha 1997
www.bourgogne.cz
<http://fr.wikipedia.org/wiki/Abbaye-de-Cluny>

PŘÍLOHA I.

OPATI V CLUNY

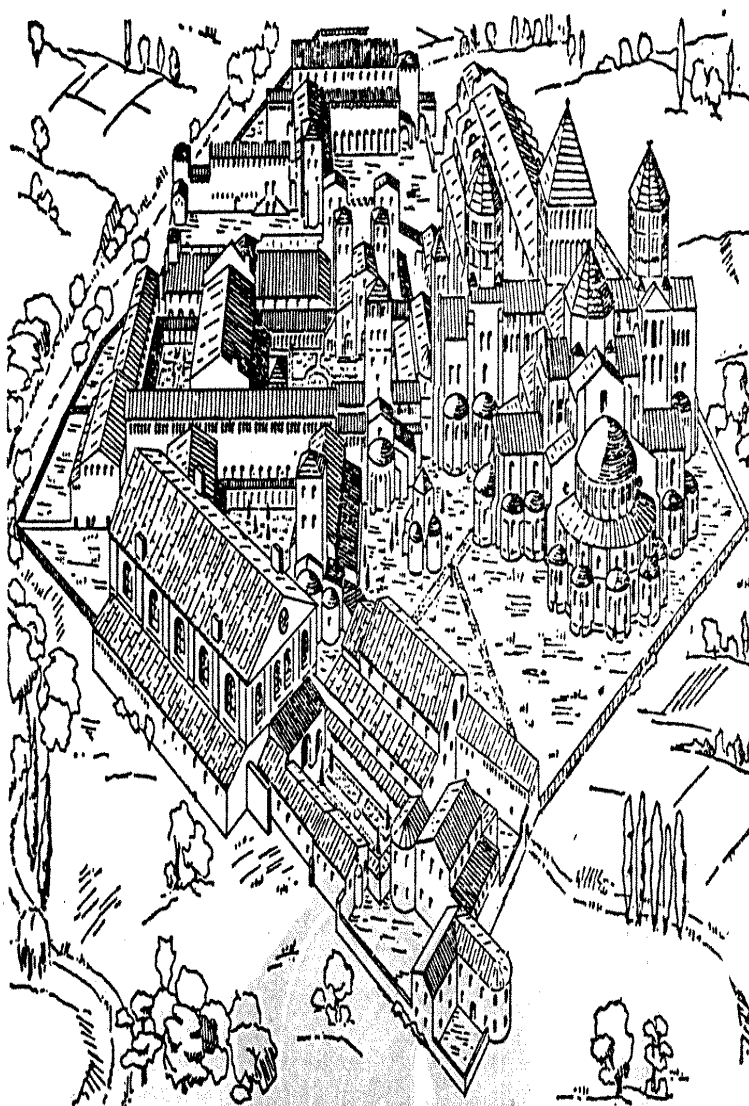
909 nebo 910 – 926	Bernon
926 – 942	sv. Odon
942 - 954	Aymard
954 - 994	sv. Maiol
994 - 1049	sv. Odilon
1049 – 1109	sv. Hugues de Semur
1109 – 1122	Ponce de Melgueil
1122 – 1122	Hugues II.
1122 – 1157	Pierre de Montboissier, zvaný sv. Pierre le Vénérable
1158 – 1163	Hugues III.
1163 – 1173	Etienne I.
1173 – 1176	Rodolphe de Sully
1176 – 1177	Gauthier de Châtillon
1177 – 1179	Gillaume I.
1179 – 1199	Thibaud I. Le Vermandois
1199 – 1207	Hugues V. d' Anjou
1207 – 1215	Gillaume II. d' Alsace
1215 – 1220	Giraud
1220 – 1228	Rolland de Hainaut
1228 – 1230	Barthelémy de Florange
1230 – 1236	Etienne II.
1236 – 1244	Hugues VI. De Courtenay
1244 – 1257	Gillaume III.
1257 – 1270	Yves I. de Poyson
1270 – 1295	Yves II. de Chasant
1295 – 1295	Gillaume IV. d' Igé
1295 – 1308	Bertrand I. de Colombiers
1308 – 1319	Henry I. de Faultriere
1319 – 1322	Raymond de Bonn I.
1322 – 1344	Pierre II. de Chastelux
1344 – 1347	Itère de Miremande
1347 – 1351	Hugues VII.
1351 – 1361	Audrouin de La Roche
1361 – 1369	Simon I. de Brosse
1369 - ?	Jean I. du Pin
?	
? – 1454	Eude de la Pierre
1454 – 1485	Jean de Bourbon
1485 – 1514	Jacques d' Amboise
1514 - 1518	Geoffroy d' Amboise
? – 1528	Jean de Lorraine
?	
? - ?	Richelieu
? – až do 1661	Mazarin
1747 – 1757	Frédéric Jerome de La Rochefoucauld

SCHÉMA AREÁLU CLUNYJSKÉHO OPATSTVÍ

30. CLUNY
(Podle
Kennetha Conanta
ve *Speculum*, 1964.)
1. Nartex. –
 2. Kaple
svatého Michala. –
 3. Sakristie. –
 4. Skriptorium. –
 5. Závěr Cluny II. –
 6. Kapitulní síň. –
 7. Hovorna. –
 8. Ložnice. –
 9. Refektář. –
 10. Stará ošetrovna. –
 11. Kuchyň. –
 12. Komora. –
 13. Sklad prádla. –
 14. Pekárna. –
 15. Lavabo. –
 16. Kaple. –
 17. Klášterní budovy. –
 18. Dvory. –
 19. Dveře nebo portály. –
 20. Stáje a chlévy. –
 21. Latríny.

REKONSTRUKCE OPATSTVÍ CLUNY

41. OPATSTVÍ CLUNY R. 1157
(Podle rekonstrukce K. J. Conanta.)